

Uvodno slovo

Tekstove odabrao i uredio: Mario Kovač

Za kazalište često kažu da je "sinteza svih umjetnosti" dok se za arhitekturu češće koristi termin "umjetnost" negoli pojmovi "vještina" ili "građevinarstvo". Dapače, možda i najpreciznija definicija arhitekture je ona koja je naziva "umjetnošću oblikovanja prostora volumenom". Kako su rijetki tekstovi koji istovremeno obuhvaćaju i isprepleću ove dvije umjetnosti, a po mom mišljenju one čine neraskidivu vezu, pogotovo ako uzmemo u obzir da je definicija moje struke (kazališne režije) "organizacija scenskog vremena i PROSTORA" – potrudio sam se na ovom mjestu kompilirati nekoliko zanimljivih tekstova o tome.

Činjenica je da se u proteklih dvadesetak godina od hrvatskog osamostaljenja naovamo sagrađene nove kazališne zgrade (to jest, one koje služe ISKLJUČIVO u kazališne svrhe) mogu nabrojati na prste jedne ruke. Pošto Hrvatska relativno uskoro neminovno postaje članica EU zaintrigirao me tekst Pawela Ploskog o subvencijama pomoću kojih je Poljska, zemlja nama srodna kulturološki i po novijoj tranzicijskoj povijesti, iz temelja izgradila nekoliko potpuno novih kazališnih zgrada. Koristeći se iskustvima nordijskih zemalja, na koja se tekst također osvrće, primjer Poljske mogao bi biti svijetao primjer našem novom Ministarstvu kulture da im se ne desi, zbog izostanka razgovora sa strukom, još jedan "slučaj Muzeja suvremene umjetnosti".

Blok nastavlja dijelom razgovora s poznatim talijanskim arhitektom Andreom Brunom o njegovom pokušaju da sakralni prostor prvobitno sagrađen kao crkveni prenamijeni u prostor kazališne izvedbe. Svjedoci smo u Hrvatskoj brojnih nekalitativnih prenamjena prostora u kojima se danas nalaze kazališne scene, a koji su godinama prije toga korišteni u razne nekazališne svrhe. Tijekom razgovora Bruno se osvrće na mnoge važne tehničke segmente na koje treba obratiti pozornost prilikom takve prenamjene: zvučna izolacija, tehnike rasvjete, prostorno oblikovanje...

Nakon inozemnih iskustava, sljedeće dva teksta bave se domaćim temama. Navikli smo da se kad je ambijentalno kazalište u pitanju, uglavnom piše o Dubrovačkim ljetnim igrama. Stoga smo u ovom broju zamolili mladu splitsku teatrologinju Višnju Rogošić da se u svom tekstu pozabavi dotičnim aspektom u recenzijama dviju premijera u sklopu ovogodišnjeg Splitskog ljeta.

Za sami kraj bloka ostavili smo intervju sa Svenom Jonkeom, jednom trećinom dizajnersko-arhitektske trojke koja zajednički djeluje pod imenom NUMEN. Oni su u proteklih nekoliko godina postali "hit" unutar scenografskih krugova te ih domaći i strani redatelji često pozivaju na suradnju zaintrigirani njihovim jedinstvenim prostornim rješenjima.

Pawel Ploski

Od stakla i gline

Poljska je takva zemlja u kojoj kazališna zgrada da bi zadobila novi sjaj, najprije mora izgorjeti.

Poljska je takva zemlja u kojoj kazališna zgrada da bi zadobila novi sjaj, najprije mora izgorjeti. Nazovimo to načelom feniksa. Zahvaljujući nepogrešivu djelovanju toga načela imamo lijepe zgrade wrocławskoga Teatra Polskiego, warszawskog Teatra Narodowego ili łódzskog Teatra Nowego (taj se, da budem precizan, urušio). Samo su neki ravnatelji dosljedno tijekom nekoliko godina provodili složene obnove – primjer takvog planskog djelovanja jest Teatr im. Wilama Horzycy u Toruńu. Problem počinje kada kazalište treba izgraditi ili preurediti. Kako to izgleda u zemlji, kako izgleda u svijetu?

Čudesne dotacije

Snažan poticaj modernizaciji puno kazališta u Poljskoj (pa čak i izgradnji novih) postala su sredstva EU. Niz kazališta već se pobrinulo za novac iz strukturnih fondova, među inima Teatr Baj Pomorski u Torunju (unijska potpora 2,9 milijuna zlot^a), Teatr Wielki im. Stanisława Moniuszki u Poznaniu (4,3 mil. zl.), Teatr Polski u Bielsko-Bialoj (7,1 mil. zl.), Teatar Lalek Białaluka u Bielsko-Bialoj (1,1 mil. zl.), Teatr im. Wojciecha Bogusławskog u Kaliszu (5 mil. zl.), Teatr Witkacego u Zakopanima (31,2 mil. zl.). Ne navodim sve. Teatr im. Stefana Jaracza u Olsztynu dobio je već 9 milijuna zlot^a, a čeka na idućih 30 milijuna, koji će mu omogućiti izmjenu pozornice i njezine tehnike. Ponekad sufinanciranje dolazi u posljednjem trenutku – kao u slučaju Teatra Zdrojowego Szczawnie-Zdroju, koji je primio više od milijun zlot^a u prvim danima prosinca 2008. godine, s upozorenjem da ih mora iskoristiti do kraja godi-

ne. Gradsko vijeće oborilo je brzinski rekord provodeći proceduru pronalazenja izvođača velike investicije.

Također i Ministarstvo kulture u okvirima svoga programa sufinancira razvoj infrastrukture. Što je bitno, podupire i kazališta koja nisu javna – potpomoglo je Teatr Polonia (1.850 tisuća zlot^a u godinama od 2005. do 2008. za modernizaciju pozornice), Och-Teatr (500 tis. zlot^a za opremanje nove pozornice u 2010. godini), Teatr Kamienica (650 tis. zlot^a za Scenu Ofycina u 2008. godini), odnosno obnovu pozornice Laboratoriuma Dramatu (100 tis. zlot^a u 2008. godini).

U iznimnim slučajevima gradnja kazališta rezultat je suradnje s privatnim ulagačem koji gradi ili dograđuje kazalište u zamjenu za atraktivnu lokaciju. Na taj je način nastala nova komorna scena Teatra Polskog u Warszawi. Efektan primjer je i ugovor grada Szczecina s privatnim investitorom, koji je u zamjenu za građevinsku parcelu ispod trgovačkog centra podignuo novu zgradu Lutkarskoga kazališta Pleciuga (za 35 mil. zl.). Ravnatelj i zaposlenici pobrinuli su se da građevina u konačnici zadovoljava prije svega njihove potrebe, drugačije od korisnika uredske zgrade ili tvornice – a na takve standarde su naviknuti građevinari.

Lutkarska kazališta općenito imaju puno "infrastrukturne sreće". Torunjsko kazalište Baj Pomorski postalo je jednom od gradskih turističkih atrakcija nakon što se fasada kazališta preobrazila u neobičan drveni ormar iz dječje sobe. Od 2004. godine białostočko Lutkarsko kazalište korak po korak dobiva nove prostore – malu dvoranu,